

ภาษาบาลี ๑ คำ คติธรรมประจำสัปดาห์

“สมุมาปณฺหิต — จิตที่ตั้งไว้โดยชอบ”

สมุมาปณฺหิต อ่านตามภาษาบาลีว่า สัม - มา - ปะ - นิ - หิ - ตะ มาจากคำว่า สุมมา (โดยชอบ) กับคำว่า ปณฺหิต (จิตที่ตั้งไว้) รวมกันเป็น สมุมาปณฺหิต แปลว่า จิตที่ตั้งไว้โดยชอบ

พระธรรมที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดง เป็นไปเพื่อความเข้าใจถูกเห็นถูกโดยตลอด เป็นไปเพื่อขัดเกลาละคลายกิเลสซึ่งเป็นเครื่องเศร้าหมองของจิต มีความไม่รู้ ความติดข้อง และความเห็นผิด เป็นต้น ซึ่งกว่ากิเลสจะหมด ต้องเป็นผู้ที่ตั้งจิตไว้ชอบ คือน้อมไปในคุณความดีทุกประการด้วยปัญญา เพื่อการขัดเกลาละคลายกิเลสที่สะสมมาอย่างมากมายและยาวนานในสังสารวัฏฏ์

ข้อความในธัมมปัทฏฐกา อรรถกถา ขุททกนิกาย คาถาธรรมบท อธิบายคำว่า สมุมาปณฺหิต ไว้ดังนี้ว่า

“บทว่า สมุมาปณฺหิตํ คือ ชื่อว่า ตั้งไว้ชอบแล้ว เพราะความเป็นธรรมที่ตั้งไว้ชอบใน กุศลกรรมบถ ๑๐ (เว้นจากการฆ่าสัตว์ เว้นจากการลักทรัพย์ เว้นจากการประพฤตินอกใจ เว้นจากการพูดเท็จ เว้นจากการพูดส่อเสียด เว้นจากการพูดคำหยาบ เว้นจากการพูดเพ้อเจ้อ ไม่เพ่งเล็งอยากได้ของของผู้อื่น ไม่พยายามทำร้ายผู้อื่น มีความเห็นถูกต้องตามความเป็นจริง)”.

พระธรรมที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดง เป็นไปเพื่อความเข้าใจถูกเห็นถูกในสิ่งที่มีจริงตรงตามความเป็นจริง เพราะแต่ละคำที่พระองค์ทรงแสดงเป็นคำจริง เป็นคำที่สอนให้เข้าใจถึงความ เป็นจริงของสิ่งที่มีจริงตรงตามความเป็นจริงว่า เป็นธรรม ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตน ด้วยพระ ปัญญาอันเกิดจากการตรัสรู้ของพระองค์ เมื่อได้ศึกษาพระธรรมไปตามลำดับ ก็จะเข้าใจว่า มีแต่ธรรมเท่านั้น ที่เกิดขึ้นทำกิจหน้าที่ ไม่มีเรา ไม่มีสัตว์ ไม่มีบุคคล ไม่มีตัวตน แม้แต่การ สะสมสิ่งที่ดี หรือไม่ดี ก็เป็นธรรมที่มีจริง ที่เกิดขึ้นเป็นไปตามเหตุปัจจัย ไม่อยู่ในอำนาจบังคับบัญชา ของใครทั้งสิ้น ความเป็นจริงของจิตประการหนึ่ง คือจิตเป็นสภาพธรรมที่สะสม ดังนั้น จิตจึง สะสมทั้งฝ่ายที่ดีและไม่ดี กล่าวคือสะสมทั้งกุศลและอกุศล ซึ่งสามารถพิสูจน์ได้ในชีวิตประจำวันของ แต่ละบุคคล เมื่ออกุศลจิตเกิดขึ้นแล้วดับไปก็สะสมสิ่งที่ไม่ดี (อกุศล) ต่อกุศลในจิตขณะต่อไป แม้ใน ทางฝ่ายกุศลก็เช่นเดียวกัน เมื่อกุศลจิตเกิดขึ้นแล้วดับไปก็สะสมสิ่งที่ดี (กุศล) ในจิตขณะต่อไป โดยไม่ ประปนกัน

ถ้าเป็นจิตที่ตั้งไว้ผิด คือตั้งไว้ในอกุศลประการต่างๆ ได้แก่ ฆ่าสัตว์ ลักทรัพย์ ประพฤติผิดในกาม พูดเท็จ พูดส่อเสียด พูดคำหยาบ พูดเพ้อเจ้อ มีความโลภเพ่งเล็งอยากได้ของของผู้อื่น มีความ

พยายามปกป้องร้ายผู้อื่น และมีความเห็นผิด ก็เป็นไปตามการสะสมของแต่ละบุคคลอย่างแท้จริง หรือ แม้แต่ในการฟังพระธรรมศึกษาพระธรรมเพื่อความเก่ง เพื่อต้องการให้ผู้อื่นยกย่องสรรเสริญ เพื่อลาภสักการะ นั่นก็คือเป็นจิตที่ตั้งไว้ผิดด้วยอำนาจของอกุศลที่เกิดขึ้นเป็นไป กล่าวได้ว่า ขณะที่ติดข้องยินดีพอใจ ขณะที่โกรธ ขณะที่หลงไม่รู้ความจริง ขณะที่อกุศลเกิดขึ้นทั้งหมด ก็เชื่อว่าจะติดใจผิด ไม่ได้เป็นไปเพื่อการขัดเกลากิเลส มีแต่เพิ่มกิเลสให้หนาแน่นทับถมมากยิ่งขึ้น

จิตที่ตั้งไว้ผิดไม่นำมาซึ่งประโยชน์ใดๆ มีแต่จะนำความทุกข์ความเดือดร้อนให้อย่างเดียวเท่านั้น เปรียบเทียบกับข้าศึกศัตรูภายนอกที่ทำให้เสียหายเดือดร้อนประการต่างๆ ถึงขั้นทำให้เสียชีวิตได้ ก็ทำได้เพียงแค่ชาตินี้ชาติเดียว แต่จิตที่ตั้งไว้ผิดย่อมทำให้เดือดร้อนยิ่งกว่านั้นอีก เพราะนอกจากจะทำให้เดือดร้อนในปัจจุบันแล้ว เมื่อละจากโลกนี้ไปยังทำให้ไปเกิดในอบายภูมิ เช่นนรก เป็นทุกข์เดือดร้อนในโลกหน้าอีก จึงเป็นเรื่องที่น่าคิดพิจารณาเป็นอย่างยิ่ง

ถ้าหากไม่ศึกษาพระธรรม ก็ไม่มีวันที่จะรู้จักอกุศลที่เกิดขึ้นตามความเป็นจริง ไม่เห็นโทษเห็นภัย จึงไม่คิดจะละคลาย ทั้งไม่รู้ว่อกุศลนั้นกำลังสะสมกำลังมากขึ้นๆ จนยากที่จะแก้ไขหรือทำลายได้

จะเห็นได้ว่า ความไม่รู้ ความติดข้องในสิ่งต่างๆ ความโกรธความขุ่นเคืองใจ และอกุศลประการอื่นๆ ในแสนโกฏิกัปมาแล้วจนถึงขณะนี้มากเท่าไร แล้วก็ค่อยๆ ลดคลายลงได้ ก็ด้วยปัญญาที่รู้ความจริงของสภาพธรรมตั้งแต่ขั้นการฟัง ยิ่งฟังก็ยิ่งจะรู้ว่าต้องเป็นการอบรมความรู้ความเข้าใจให้ตรงให้ถูก เพื่อละความต้องการ ไม่ใช่เพื่อฟังแล้วยังต้องการ หากเป็นไปด้วยความติดข้องต้องการ ขณะนั้นไม่ใช่ปัญญาความเข้าใจถูกเห็นถูกเลย เพราะฉะนั้นการตั้งจิตไว้ชอบ หรือเป็นจิตที่ตั้งไว้โดยชอบ ต้องด้วยปัญญาที่สะสมมาแล้วจากการฟังพระธรรม แล้วพิจารณาไตร่ตรองจนเข้าใจจริงๆ ว่าสภาพธรรมแม้ปรากฏก็เป็นสิ่งที่เห็นยาก เพราะลึกซึ้งอย่างยิ่งที่จะเห็นตามความเป็นจริงว่าเป็นธรรม ไม่ใช่สิ่งหนึ่งสิ่งใดเลย แต่เป็นสิ่งที่จริงแต่ละหนึ่ง ลักษณะต่างๆ ที่ปรากฏแต่ละทาง คือสิ่งที่ปรากฏทางตาก็มีลักษณะอย่างหนึ่ง สิ่งที่ปรากฏทางหูก็อีกลักษณะหนึ่ง เป็นธรรมอีกอย่างหนึ่ง ตลอดไปจนถึงทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ จนกว่าจะรู้ทั่วจริงๆ ว่า เป็นธรรมทั้งหมด ละความไม่รู้ ละความต้องการ เป็นสิ่งที่ยากแสนยาก เมื่อเป็นเช่นนี้ เรื่องการที่จะประจักษ์สภาพธรรมได้เมื่อไหร่ อย่างไร มีวิธีอะไรบ้างที่จะทำให้รู้ได้เร็วด้วยความหวังความต้องการนั้น แสดงว่าผู้นั้นหลงทางตามโลกโดยไม่รู้ตัวเลย เพราะฉะนั้นพระธรรมที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดงทั้งหมดจะเกื้อกูลโดยตลอด เพื่อรู้แล้วละ ต้องรู้จึงจะละได้ ถ้าไม่รู้ก็ไม่ละ จึงเป็นเรื่องการฟังด้วยดี แล้วก็พิจารณาให้เข้าใจ แม้ว่าจะเป็นสิ่งที่ยาก ละเอียดลึกซึ้ง แต่ก็ไม่ใช่ลึอวิสัยที่จะเข้าใจได้ เพราะเหตุว่าเมื่ออาศัยการฟังบ่อยๆ ค่อยๆ เข้าใจขึ้น ก็จะทำให้ค่อยๆ ขัดเกลาละคลายความไม่รู้ลงไปทีละเล็กทีละน้อยได้

การได้ฟังพระธรรมที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดง มีประโยชน์มากมายมหาศาล สามารถเปลี่ยนจากที่เคยเป็นผู้มีความเห็นผิด มีความไม่รู้ ตลอดจนถึงอกุศลประการต่างๆ ที่เคยสะสมอย่างมากและเนิ่นนานในสังสารวัฏฏ์ให้เป็นผู้มีความเข้าใจที่ถูกต้อง มีกุศลธรรมประการต่างๆ เกิดขึ้นเจริญขึ้น ขัดเกลาละคลายสิ่งที่ไม่ดี ดังนั้น การได้ฟังพระธรรมที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดง

ด้วยความเคารพ ค่อยๆ สะสมความเข้าใจถูกเห็นถูกไปที่ละเล็กทีละน้อย จึงเป็นปัจจัยสำคัญที่สามารถเปลี่ยนจากความเป็นผู้มากไปด้วยอกุศลให้เป็นกุศलयิ่งขึ้นได้ ซึ่งเป็นจิตที่ตั้งไว้โดยชอบ โดยที่ไม่ใช่ตัวตนที่ไปตั้ง แต่เป็นความเกิดขึ้นเป็นไปของสภาพธรรม คือ จิต และเจตสิก (สภาพธรรมที่เกิดร่วมกับจิต) น้อมไปในทางฝ่ายกุศลมากยิ่งขึ้น ตามระดับของความเข้าใจถูกเห็นถูกที่ค่อยๆ เจริญขึ้นนั่นเอง.

[ชมรมบ้านธัมมะ มศพ. : www.dhammadhomefellowship.com , โทร . ๐๘๕- ๖๒๑๗๑๐๖]